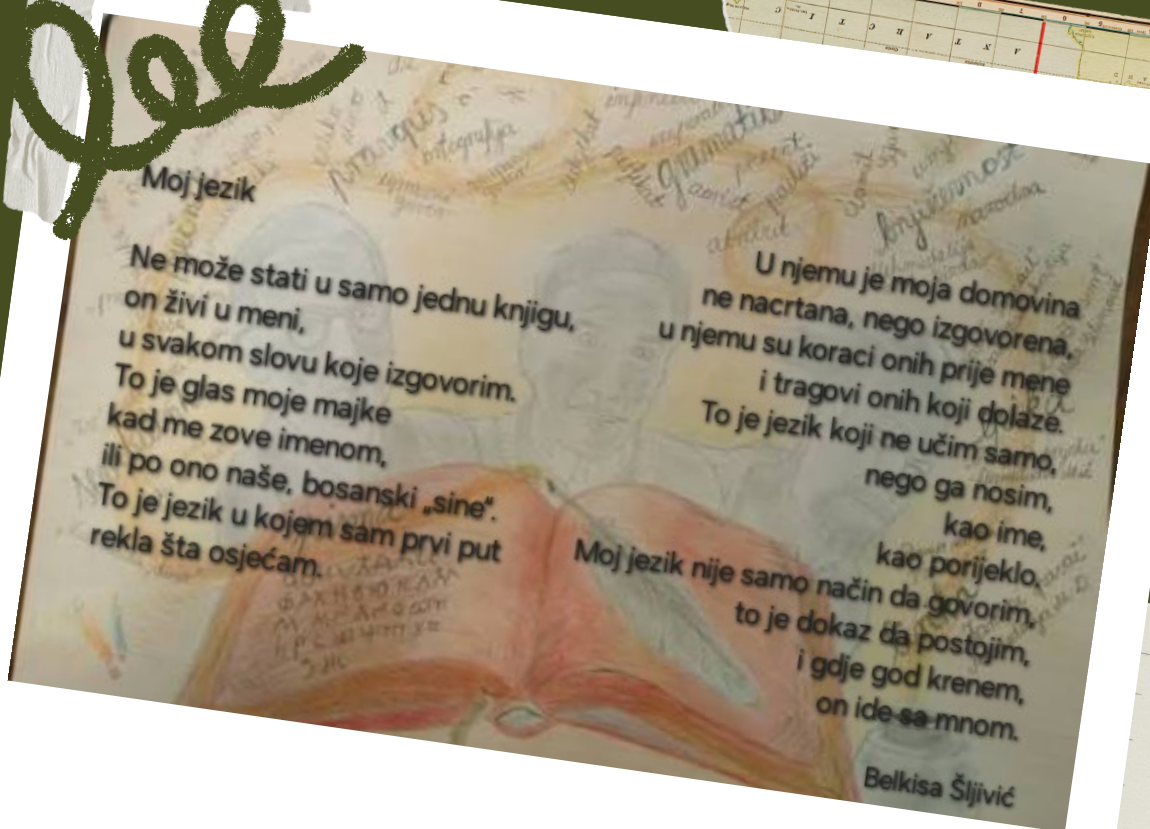

DAN MATERNJEG JEZIKA

Časopis

februar/veljača,
2026.godine

Lik Đerzelez Alije
u pjesmi Đerzelez
Alija

JU Gimnazija Živinice
Aktiv maternjeg i stranih jezika

Ovaj mjesec obilježavamo

DAN MATERNJEG JEZIKA

3

Uvodna riječ

4

Lik Đerzelez Alije
Slika učenice Irme
Halilčević

5

Odlomak iz pjesme
Đerzelez Alija

6

Esej- Belkisa Šljivić

7

Esej - Edi Kametović

8

Esej- Ajna Mušić

9

Esej- Dženana Nurkić

10

Esej- Alema Musić

12

Esej- Larisa Krbuljić

13

Redakcija

UVODNA

Riječ

“Čovjek je onoliko čvrst koliko je duboko korijenje njegovog maternjeg jezika!”

Međunarodni dan maternjeg jezika, koji obilježavamo 21. februar, je podsjetnik na trenutak kad su riječi postale simbol borbe za dostojanstvo i slobodu. Maternji jezik nije samo sredstvo komunikacije, on je jezik na kojem smo naučili da imenujemo ljubav, strah i snove. On je riznica poslovice, pjesama i običaja koji nas definišu. Zbog toga je izuzetno važno da ga negujemo.

U ovom našem časopisu pronaći ćete eseje o junaku jedne od mnogih pjesama koje čuvaju naš jezik, našu tradiciju.

Riječ je o Đerzelez Aliji, junaku manje poznatom današnjim učenicima, iako je o njemu pisao i Ivo Andrić.

Kroz eseje naših učenika možemo pročitati kakve je to snove i strahove imao Alija, za šta se borio, šta je volio...

Eseji su pristigli na literarni konkurs objavljen u sklopu obilježavanja Dana maternjeg jezika, a kao najbolji izabran je esej učenice Aleme Musić, III1. Vama dajemo priliku da sami prosudite...

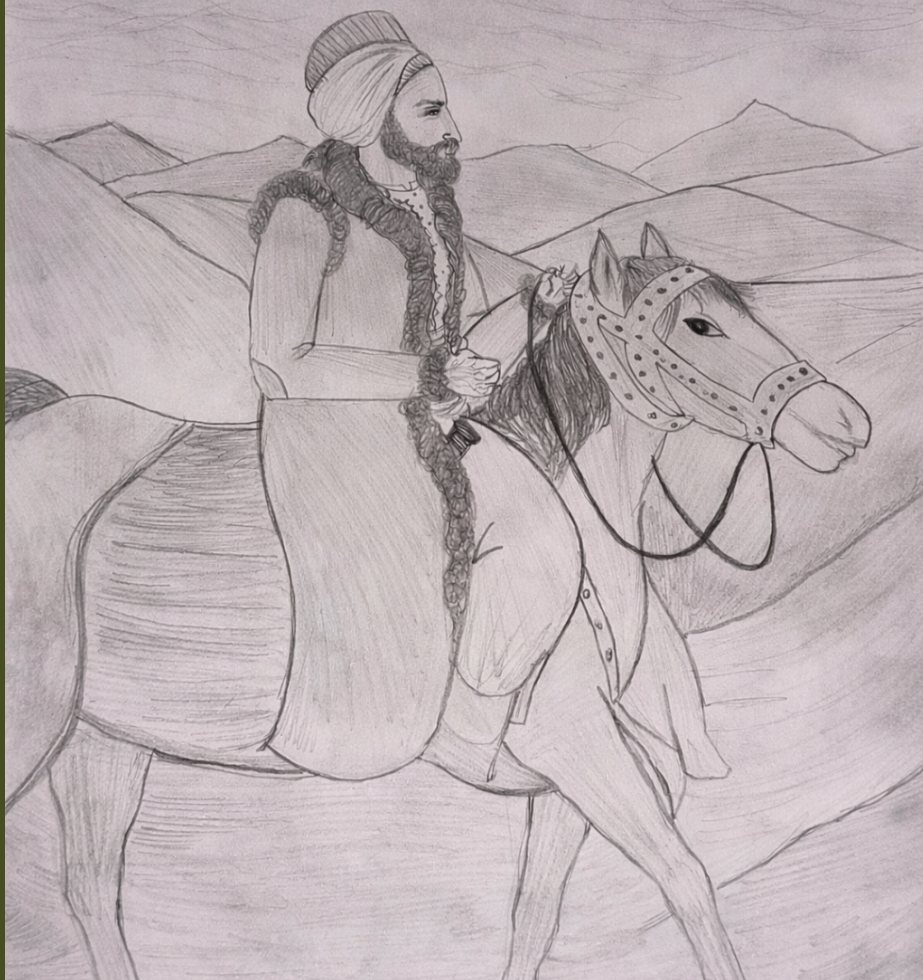
**“OSEDLAJ NAJBREŽEGA
ATA,
NAJOŠTRIJU SABLJU
OPAŠI,
S MAJKOM HALALI SE
BRZO
I KRENI, ĐERZELEZU ALE!
PRAŠINU OTRESI SA
RUHA
I ČUPAVU PODIGNI KOSU
S OČIJU UMRLIH DAVNO,
PA HITRO IZJAŠI IZ
GROBA
U BORBU ZA OPSTANAK
BOSNE!”
ENVER ČOLAKOVIĆ**

Alma Šahbegović

Lik Đerzelez Alije

u pjesmi “Đerzelez Alija”

Rad učenice Halilčević

Irme

ĐERZELEZ ALIJA

Odlomak iz pjesme

Sve na stranu, Boga spomenimo.

Sve u slavu Boga velikoga,

E da bi nas vazda veselio,

Ovu braću i druge ostale,

Po svoj butum našoj carevini,

I od ovog doma domaćina;

A po tome, da vam zapjevamo

Od istine, od zemana stara.

Bože mili, čuda, golemoga!

Što Trebević danas procvilio?

Da je vila, u oblak bi bila,

Da je guja, u prisoj bi bila,

Da je sužanj, tu tamnice nema,

Već siroče, bez oca i majke,

Ludo momče, Đerzelez Alija,

Njemu nema no dvanaest ljeta.

U mucu se Alil dogodio, čuvajući po planini ovce

Svoga age, Beširović Meha i Čobanluk mu nije dodijao,

No ostali po goričobani;

Služio ih jutrom i večerom,

Hljeb pekao, vodu donosio,

I svačije uzvraćao ovce,

A nejak se Alil namjerio,

Svak ga bio, svak ga progonio,

Od zuluma živjet' ne mogaše,

Nego staru majku proklinjaše,

Za što ga, je na svijet rodila,

Te pobježe tvrdom Trebeviću,

Čobanima ostavio ovce.

Skitao se po pustoj planini,

U torbi mu hljeba ponestalo,

Dan mu prode o luli duhana,

A po tri dni o bukovu listu;

Travu ije, s lišćea vodu pije,

Cvili momče jutrom i večerom.

No Aliji sreća priskočila,

Nabasao kamenoj pećini...

*Ovo je samo jedan odlomak, jedne od pjesama posvećene Đerzelezu Aliji.
Istražite, pronadite, sami zaključite o kakvom junaku je riječ.*

Lik Đerzelez Alije

Alija Đerzelez jedan je od najpoznatijih junaka epske bošnjačke književnosti. U narodnim pričama i pjesmama prikazan je kao hrabar, pobožan i pošten čovjek koji je nastojao činiti dobro. Takvi ljudi oduvijek su bili posebno cijenjeni u narodu.

Đerzelez štiti nevine i slabije, suprotstavlja se nepravdi i suprotstavlja se onima koji čine zlo, čime predstavlja simbol moralnosti i pravednosti. Istaknuta je i njegova povezanost s porodicom, majkom, sestrom i voljenom ljubavi. Iako je stekao veliku slavu i ugled među ljudima, Đerzelez nikada nije dozvolio da ga uloga junaka ponese. Ostaje skroman, odgovoran, pažljiv i vjeran, što dodatno potvrđuje njegovu veličinu jer njegova dobrota ne slabi nizanim uspjesima.

O Aliji Đerzelezu sačuvane su brojne predaje koje su se prenosile generacijski, s koljena na koljeno. Iako ne možemo sa sigurnošću tvrditi da su sve u potpunosti tačne, one uglavnom govore o vrijednostima koje narod vezuje za njegov lik. U jednoj predaji navodi se da Đerzelez nikada ne bi odrezao mlado drvo jer je svjestan da i ono živi, što pokazuje njegovu brižnost prema svim stvorenjima. Ipak, u jednoj prilici bio je primoran da odsiječe mladu granu kako bi zaštitio bebu pronađenu na putu od jakog ljetnog sunca. Navodno je to bila beba neke vile koja mu je zauzvrat ispunila želju da postane snažan i nepobjediv junak, te da ima dobrog konja. Od tog trenutka Đerzelez postaje ratnički ideal. Tamo gdje ni najjači nisu uspijevali, on je ulazio u borbe u donosio pobjede. Njegova snaga nije služila ličnim interesima, već borbi za narod i pravdu. Upravo u tome se ogleda njegova požrtvovanost i nesebičnost. Prikazan je kao junak nadljudske snage, imao je bijelog konja i vjernog hrta koji su bili njegovi pomagači u borbama. Pored snage i hrabrosti, Alija Đerzelez bio je izuzetno snalažljiv. Svoje uspjehe nije pripisivao isključivo sebi. Na svemu je zahvaljivao Bogu, što mu daje dodatnu vrijednost u tadašnjem društvu. Njegova skromnost i pravednost čine ga čuvenim narodnim junakom. Smatram da je Alija Đerzelez s pravom zaslužio titulu hrabrog junaka jer svaki pravedan put, vođen dobrotom i vjerom, vodi ka istinskom i iskonskom uspjehu.

Belkisa Šljivić Ilgl

Dan maternjeg jezika, JU Gimnazija Živinice

februar/veljača 2026.godine

Lik Đerzelez Alije u pjesmi „Đerzelez Alija“

Narodna epska pjesma „Đerzelez Alija“ ne donosi samo idealizovanu sliku junaka, već složen portret čovjeka rastrzanog između snage i slabosti Đerzelez Alije narodna književnost prelazi granice jednostavne glorifikacije junaštva i ulazi u prostor psihološke i moralne analize, što ovu pjesmu čini posebno vrijednom i savremenom. Đerzelez Alija je, prije svega, epski junak izuzetne fizičke snage i ratničke vještine. Njegova pojava simbolizuje moć, neustrašivost i spremnost na žrtvu. U borbi je nepokolebljiv i gotovo nadljudski snažan, što odgovara tradicionalnom shvatanju junaka u usmenoj književnosti. Takav junak predstavlja kolektivni ideal naroda koji je kroz historiju tražio zaštitnika i oslonac u vremenima nesigurnosti. Ipak, ono što lik Đerzelez Alije čini književno značajnim jeste njegovo odstupanje od savršenstva. U trenucima kada se suočava s emocijama i ličnim željama, posebno u odnosu prema ženama, junak gubi sigurnost i samokontrolu. Njegova impulzivnost i naivnost dovode do situacija u kojima biva ponižen i ismijan. Na taj način pjesma razgrađuje mit o nepogrešivom junaku i prikazuje ga kao čovjeka podložnog strastima. Ova suprotnost između junačke snage i emocionalne slabosti ima snažnu simboliku. Đerzelez Alija postaje primjer čovjeka koji može pobijediti svakog neprijatelja osim samoga sebe. Narodna pjesma time upućuje na univerzalnu istinu: prava veličina ne mjeri se samo snagom ruke, već i snagom karaktera i razuma. Lik Đerzelez Alije stoga nadilazi okvir epskog junaka i prerasta u tragičan lik. Njegova tragedija nije u porazu na bojnopolju, već u nemogućnosti da uskladi junaštvo s ljudskošću. Upravo u toj unutrašnjoj podvojenosti leži umjetnička vrijednost pjesme i njena trajna aktuelnost.

Zaključno, Đerzelez Alija je jedan od najsloženijih likova bošnjačke usmene književnosti. On istovremeno utjelovljuje ideal i njegovo rušenje, snagu i slabost, mit i stvarnost. Kroz njegov lik narodna pjesma ne slavi samo junaštvo, već i opominje, ostavljajući snažnu poruku o granicama ljudske moći.

Edi Kametović III²

Lik Đerzelez Alije u pjesmi „Đerzelez Alija“

Pjesma „Đerzelez Alija“ pripada usmenoj narodnoj književnosti. Govori o junaku, Đerzelez Aliji, koji je u narodu poznat kao neustrašivi ratnik, no iz ove pjesme možemo razotkriti i njegove slabosti, što nam ukazuje da i oni najsnažniji imaju svoje slabe tačke.

Na početku pjesme govori se o malom dvanaestogodišnjem dječaku koji živi bez roditelja, te sa ostalim čobanima čuva ovce. Uzimajući u obzir da je Đerzelez Alija imao samo dvanaest godina, ostači čobani su ga većinom tukli i omalovažavali iako im je on pravio večeru i donosio vodu. To nam posebno ističu sljedeći stihovi:

„Služio ih juftom i večerom.
Hljeb pekao, vodu donosio,
i svačije uzvraćao ovce,
a nejak se Alil namjerio,
svak ga bio, svak ga progonio,
od zuluma živjet ne mogaše,
nego staru majku proklinjaše,
što ga je na svijet rodila...”

Poslije mu je jedna vila nudila blago i ljepotu, ali on je od nje tražio moć da postane junak:

„Neka budem junak mimo ljude,
Da od mene boljeg ne imade...”

Iz ovih stihova možemo zaključiti koliko je on htio da bude voljen među ljudima, da ne bude poznat samo kao dječak od dvanaest godina koji je svaki dan maltretiran, već da bude ponos svog naroda te da svoju lošu stranu ostavi iza sebe. Možemo zaključiti da je lik Đerzelez Alije predstavljen tako da nam pokaže da na svijetu ništa nije savršeno, te da i oni najsnažniji u sebi imaju slabost, jer su na kraju i oni samo ljudi, sa svojim osjećanjima i emocijama. U ovoj pjesmi se posebno ističu starije riječi, koje je dodatnu obogaćuju. One same po sebi nose dubinu i prošlost, a neke se čak i danas koriste. To ukazuje da kroz djela čuvamo naš jezik i da te riječi ne obogaćuju samo naš rječnik, već i znanje o našem maternjem jeziku.

Ajna Mušić lit

U našoj narodnoj tradiciji, lik Đerzelez Alije često se posmatra kao mitska figura neustrašivog ratnika, ali narodna pjesma nam otkriva mnogo dublju i emotivniju stranu njegovog bića. Analizirajući pjesmu, shvatila sam da Alija nije heroj samo zbog svoje snage, već prvenstveno zbog svog puta-od čobančeta do zaštitnika naroda, što ga čini istaknutim simbolom pravde.

Na samom početku, pjesma nas upoznaje sa Alijom kao „ludim momčetom“ i siročem bez oca i majke koje na Trebeviću čuva tuđe ovce. Posebno je dirljiv opis njegovog stradanja. Dok drugi uživaju, on proživljava teške trenutke. Čobanu ga biju i progone jer je „nejak“. Alija tada ne uzvraća silom, već pati u tišini, jedući travu i pijući vodu da lišća, što pokazuje njegovu nevjerovatnu izdržljivost i čistoću duše koja prolazi kroz veliku muku.

Njegov preokret nastaje susretom sa vilom, ali čak i u tom mitskom trenutku, Alija pokazuje skromnost. Kada mu vila nudi bogatstvo, ljepotu ili oružje, on bira snagu da bude „junak za ljude“ kako bi se mogao oduprijeti nepravdi. Scena u kojoj on podiže ogroman kamen i donosi ga pred pećinu simbolizuje rađanje junaka koji je svu svoju moć dobio kao nagradu za proživljenu patnju.

U ovoj pjesmi je posebno dojmljiva Alijina plemenitost. Iako dobija nadljudsku snagu, on ne postaje osvetoljubiv. Čobanima koji su ga mučili on oprašta jer „za Boga hajaše“. Također, trenutak kada na sarajevskom pazaru kupuje staru i mršavu kobilu od siromašnog čovjeka, dajući mu svoje posljednje pare, otkriva njegovu duboku empatiju. Upravo iz tog čina dobrote nastaje njegova najplemenitija osobina, dokazujući da se prava veličina krije u onome što drugi odbacuju.

Kraj pjesme nam donosi Aliju kao spasioca Jajca. Dok drugi miruju, on na poziv vile juriša na neprijatelja, a njegova sablja „kao sunce sine“ dok oslobađa grad. Iako postaje slavan, on ostaje „neznan delija“ koji skromno pije u mejhani, ne tražeći hvalu za svoja djela. Lik Đerzelez Alije u ovoj pjesmi nas uči da junaštvo nije samo u pobjedama, već u karakteru koji se gradi kroz iskušenja. On je lik koji spaja ljudsku patnju i mitsku snagu podsjećajući nas da se najjača srca rađaju iz najvećih nevolja. Njegovo ime će se spominjati dok god cijenimo čast i dobrotu, čineći ga vječnim herojem našeg maternjeg jezika.

Nurkić Dženana I2

Lik Đerzelez Alije u pjesmi „Đerzelez Alija“

Književnost često razotkriva ono što se krije iza snažnih i slavnih likova. Iza slike epskog junaka, nepobjedivog i moćnog, pronalazi čovjeka sa

sumnjama, tišinom i unutrašnjim nemirom. Đerzelez Alija je figura moći, ali ne i sreće, simbol sile, ali ne i unutrašnje ravnoteže. Upravo zato njegov lik ostaje upečatljiv i bolan.

Na prvi pogled Đerzelez Alija pripada svijetu epskih junaka. Njegovo ime ima težinu, njegovo prisustvo autoritet. On je navikao da mu se dive, da ga se boje. Međutim, pjesma vrlo brzo pokazuje da je takva snaga jednostrana. Ona važi samo u svijetu u kojem se problemi rješavaju silom. Kada se pred njega postavi ono što se ne može osvojiti snagom, Đerzelez ostaje bez odgovora. Njegova slabost nije u tijelu već u nemogućnosti da razumije osjećanja. Tu se ruši mit o junaku. Čovjek koji može savladati druge ne uspijeva savladati sebe. Njegova snaga tada postaje prazna forma nalik oklopu koji više ne štiti.

Pjesma jasno poručuje: snaga bez razumijevanja ne vodi ka ispunjenju, već ka usamljenosti. Đerzelez Alija zato djeluje tragično, ali ne patetično. Njegova tragedija nije u porazu, već u nesnalaženju. On je simbol čovjeka koji je naučen da bude jak, ali mu nije dalo prostor da bude čovjek. U toj pukotini između slike koju druge vide i onoga što on jeste nastaje njegova unutrašnja praznina. Vrijednost ovoga lika leži upravo u toj proturječnosti. Đerzelez Alija nije ideal, već upozorenje. On pokazuje da se čovjek može izgubiti i onda kad ima sve što se smatra moć. Pjesma tako nadilazi epsku tradiciju i postaje tiha, ali snažna priča o granicama snage i cijeni slave.

Lik Đerzelez Alija u pjesmi postaje više od epskog junaka on je ogledalo ljudske prirode. Svaki njegov postupak, svaki stih u kojem se pojavljuje, nosi značenje koje nadilazi vrijeme u kojem je pjesma nastala. Njegova snaga često se prikazuje kroz metaforu: oluje, planine ili vatrene borbe, dok njegova slabost izlazi na površinu u trenucima tišine i introspektivnog razmišljanja. Pjesma kroz ove kontraste prenosi poruku o granicama moći i o cijeni slave.

Simbolika Đerzelez Alije ogleda se i u

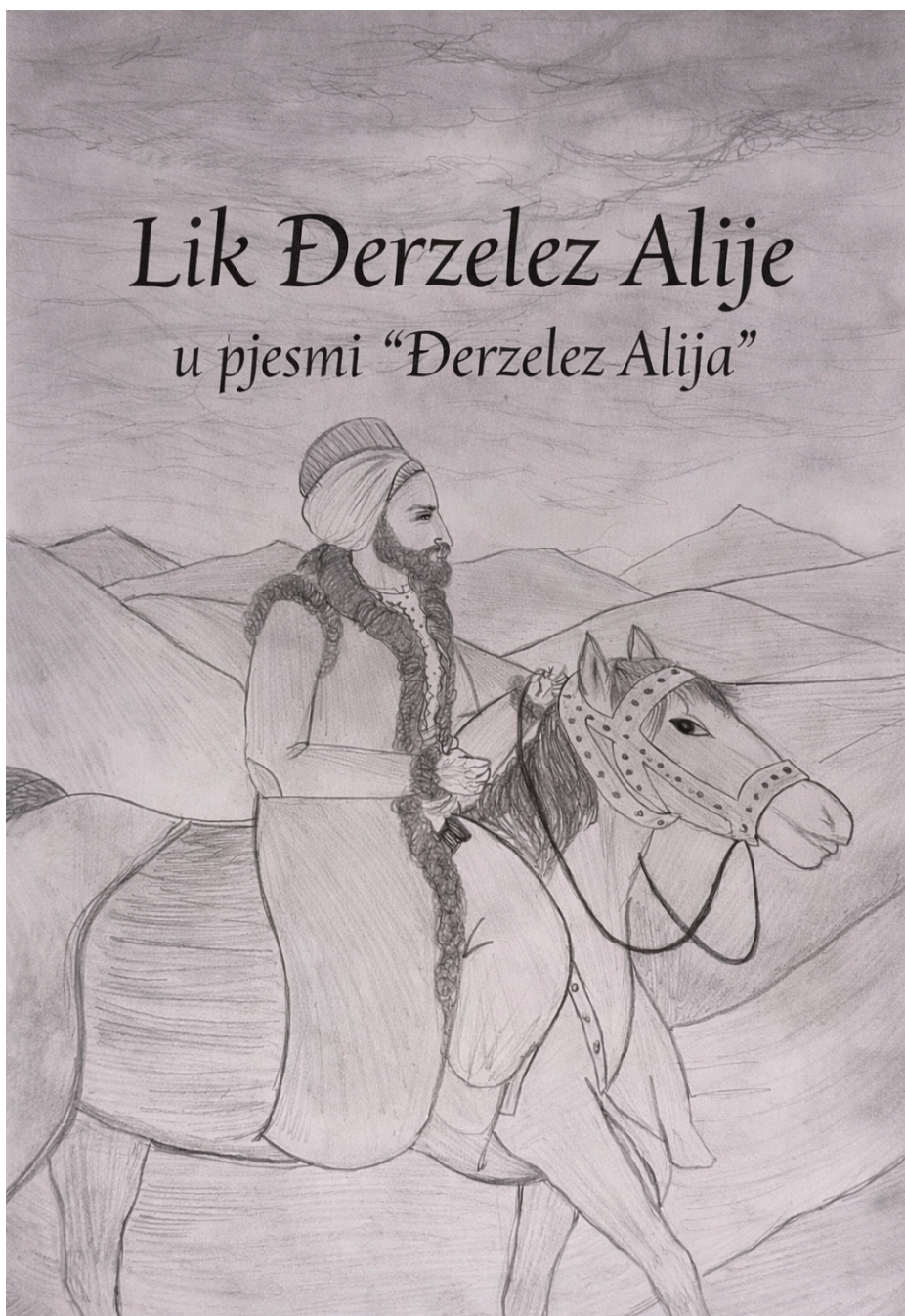
njegovoj sposobnosti da izazove strahopoštovanje kod drugih, ali i istovremeno ostavlja prostor za osjećaj usamljenosti i izolacije. Njegova unutrašnja praznina pokazuje da ni najveća slava ne može nadomjestiti nedostatak emocionalne bliskosti. Time pjesma postaje više od priče o ratniku - ona je univerzalna refleksija o tome koliko snaga i autoritet mogu biti ograničeni ako čovjek ne razumije samog sebe i druge. Narodna pjesma Đerzelez Alije također naglašava kontrast između očekivanja društva i stvarne prirode pojedinca.

Junak se mora ponašati prema pravilima epskog idealizovanog junaka hrabar, nepobjediv, nezaustavljiv dok njegovo unutrašnje “ja” traži toplinu, razumijevanje i mir.

Upravo ta razlika stvara tragični ,ali realistično

prikazan lik. Čitaocu je jasno da junak nije savršen: njegova ljudskost, sa svim nedostacima i slabostima, čini ga relativnim i danas. Na kraju Đerzelez Alija u pjesmi ostaje upamćen ne zbog ratnih pobjeda, već zbog unutrašnje borbe koja vodi svakog dana. Njegova složenost, proturječnost i simbolička težina čine ga jedinstvenim likom bosanskohercegovačke književnosti. Pjesma na podsjeća da prava snaga ne leži samo u fizičkoj moći ili nadmoći nad drugima, već u sposobnosti da se prihvati vlastita slabost ,da se razumije unutrašnji svijet , i da se pronade ravnoteža između očekivanja i osjećaja.

Alema Musić IIII

Lik Đerzelez Alija glavni je junak istoimene pjesme koja pripada našoj usmenoj narodnoj poeziji. Samim saznanjem da se radi o usmenoj narodnoj poeziji, jasno nam je da se veoma lako može dovoditi u pitanje stvarno postojanje ovoga lika ali naposljetku, to nam i nije nakana. Ono što želimo naglasiti kroz ovaj rad jeste prikaz opstojnosti bošnjačke, kako književne, tako i svake druge vrste tradicije. Naime, pojam koji je većini Bošnjaka i ostalih naroda u Bosni i Hercegovini poznat, jeste, tzv. Alidun. Svake godine organizovano se odlazi na ovaj događaj ali samo mali broj ljudi zna razlog i povod njegovog održavanja. Iščitavanjem historijskih dokumenata dolazimo do saznanja o okončanju životnog puta junaka Alije Đerzeleza. Prema legendi, mučki je ubijen od strane preruseno ugarskog askera u toku namaza i na tom mjestu su muslimani sagradili turbe koje je vrlo brzo postalo mjesto hodočašća za ljude svih vjera koji su tražili lijek za svoje bolesti i nedaće. Turbe je srušeno 1992. godine. Drugi aspekt ove pjesme su riječi, tj. mnogobrojni orijentalizmi i arhaizmi koji su u bosanski jezik ušli tokom osmanskog perioda. Neke od tih riječi su: vazda, butom, prisoj, sužanj, zulum, hanuma, evlad, perčin, šicar... i mnoge druge. Malo dubljom analizom nije teško uočiti da ovdje imamo, pored turcizama, i riječi slavenskog porijekla, kao i germanizme. Bez obzira na njihovu arhaičnost, ove riječi su i dalje uveliko u upotrebi u našem narodnom govoru. Navest ćemo samo jedan primjer; ŠICAR – germanizam (iz njemačkog Schutze/Schieser): sitniš, mali novac. Nerijetko ćemo čuti kako neko kaže „Ušicario sam nešto novca“, što znači; uštedio sam nešto sitno. O ostalim aspektima pjesme, o njenoj umjetničkoj vrijednosti, mogli bismo pisati mnogo više ali, kao što smo naveli na početku rada, to nam nije bila namjera. Turbe je srušeno ali ljudi i dalje svake godine održavaju uspomenu na velikog junaka. Bosanski jezik osporavaju, ali on i dalje opstaje u svim ljudima koji su živjeli i dalje žive na ovim prostorima. A mi, mi učenici, predstavnici svoga naroda, dužni smo njegovati kroz činjenice baštiniti svoj jezik, svoju kulturu, svoju tradiciju, jer... imamo i na šta biti ponosni.

Larisa Krbuljić, I2

21. februara obilježavamo Međunarodni dan maternjeg jezika. Ovaj praznik redovno proslavljaju zemlje, članice UNESCO-a, sa ciljem da se ukaže na značaj i zaštitu jezične raznolikosti, kulture i suživota.

Kako je došlo do obilježavanja ovog važnog datuma? UNESCO je 1999. godine 21.FEBRUAR proglasio Danom maternjeg jezika, kao sjećanje na nedužne pakistanske studente koji su 1952. godine izgubili svoje živote protestujući i boreći se za svoj maternji jezik. Njihova borba za sopstvene ideale, za svoj jezik kao nacionalni, kulturni i lični identitet, svima treba biti opomena da se moramo boriti za opstanak, razvoj i afirmaciju maternjeg jezika.

Bogato jezično naslijeđe u Bosni i Hercegovini, upotreba i stvaranje na jezicima triju naroda i više nacionalnih manjina razlog su da se taj dan obilježava širom Bosne i Hercegovine. Čuvajmo naš jezik, njegujmo ga i volimo, jer jezik je dio nas!

Spomenik maternjem jeziku

Bangladeš

U izradi lista učestvovali:

Belkisa Špirović

Edi Kametović

Ajna Mušić

Dženana Nurkić

Larisa Krbuljić

Nema Musić

Irma Halilčević

Edina Etemović

Mentori:

Subhija Aščić

Edina Krbuljić

Alma Šahbegović

Dan maternjeg jezika

februar/veljača 2026. godine

Aktiv maternjeg i stranih jezika

Naziv škole: Javna ustanova Gimnazija Živinice

Adresa: Meše Selimovića br.2, Živinice

Broj telefona: 035/772-612

e-mail: gimnazija.zivinice@month.gov.ba